

cidència. En canvi, el sentit sembla relacionar-los amb l'arabisme *xúmenes* de l'Ebre. Si aquest es va usar també, altre temps, a l'horta val., és ben raonable que en vagin treure un **xumener* 'escarafallós, bulliciós, que va a so de platerets'; i no ho és menys que això es combinés amb el català comú *romancer*, fent-ne *xumencer*.

DERIV.: *Xumenceria* 'xumensó'. Deriv. regressiu: *xumèns* o *-ènso* (un i altre en Escrig) «carantoñeria o zalameria; gesticulació, ademán, acción viva que significa alguna pasión o hecho; gesto o ademán extraño que se hace con el rostro: suele usarse en plural». *Xutxumèns*, *-ènso*, *xomèns* = *xumèns* (Escrig *juju-, jom-*). «*Xumensos* (Val.): en les festes populars, certs joglars improvisen farses, fent al·lusió a ço que passa al poble, per l'estil del que fan a Formentor», *DAG*; amb els tals joglars (ant. *joglar* 'músic') ens acostem per altra banda a la música de platerets. També deuen venir de l'arabisme de l'Ebre (a base d'un **xuminar*, amb la *i* xipella que té tanta extensió a l'Ebre en mots com *òrguins*, *ferèstic* etc.): els mots afectius que registra el *DAG*. (avui antiquat: no ho he sentit mai): «*xumíngues* Bna.: cançoneries, romanços, remilgos», «*xumíngar* (PnaVic): donar pressa, deixondir», aquí amb contaminació d'*arromangar* o *fer romangos* o amb *mingo*.

Xumflar cat. occid. 'inflar', de *eix-inflar*, cat. occid. *unflar* 'INFLAR', format com *eixobrir*, *eixoblidar*, (*ei*)*xardor* etc. DERIV.: *Xumfla* 'cop que es pega a les galtes inflades'.

Xumicar (Salvat) potser inexistent (no Lab. 1840-88) *Xumínea*, *-nera*, V. *xemeneia* *Xumíngar*, *xumíngues*, V. *xúmenes* *Xumínia*, V. *xemeneia* *Xumíno*, mot cast. desusat en cat. *Xumisclar*, *xumiscló*, encreuament de *somicar* amb *xisclar* *Xumoi*, V. *xumar* *Xumorar*, V. *eixamarar* *Xumordo*, V. *somordo* (*somort*), MORIR *Xum-xum*, V. *xumar* *Xundrac*, *xundroi*, *xundroiar*, V. *sodegar*

Xunga, del castellà gitanesc CHUNGA. *Xungalua*.

+*Xunxo* grec que ho diuen en algun port de mar (BDC XII, 74) pel cast. ZUNCHO (castellanisme superflu; en cat. és *cercle* o *cescle*).

Xup, V. *aljub*, *xot* i *xuclar* *Xupa*, V. *xot* i *gipó* *Xupada*, *xupamarro*, V. *xuclar* *Xupar*, V. *xuclar* i *xopar* *Xupet*, V. *aljub* *Xupete*, barbarisme per *xumet* (XUMAR) *Xupetó*, V. *gipó* *Xupina*, *xupineig*, *xupinejar*, V. *xopar* *Xuplada*, *xuplador*, *xuplar*, *xuplit*, *-its*, V. *xuclar* *Xupot*, V. *xot* *Xup-xup*, V. *xec* *Xupuiar*, V. *xopar* *Xuquel* murriesc 'gos', mot d'origen gitano, per al qual V. BDC VII, 39, 68; MLWagner, *Notes Ling. Arg. Barc.*; i Tagliavini, *ARom.* XXII, 265-7 *Xuquí*, V. *xoquí* (SOC) *Xura*, V. *xot* *Xurbero*, V. *xorar* *Xurdiga*, V. *ortiga* *Xuri* argot, 'gavinet', d'origen gitano, veg. MLWagner, *Notes Ling. Arg. Barc.*; i Tagliavini, *ARom.* XXII, 262-5 *Xuriac*,

-aca, *xuriacaria*, V. *xurriaca* *Xuriana*, V. *orella* *Xúric*, V. *xoriguer* *Xuriga*, V. *orella* *Xuriquer*, V. *soriguer* *Xuripesca*, V. *xorar*

XURLA, XURRA, XORLIT, XORREC, noms d'ocell, a base d'una imitació de la seva veu. □ 1.ª doc.: Lab.: *xurla* com a nom dialectal del *cruidell*, i «*xorlito*: aucell del tamany de una perdiu grossa, ab les cames llargues y grogues, lo cos vermell, y les ales blanques y negres: *alcaraban*: *charadrius oedicnemus*». «*Xurla*: *Iunx Torquilla* L. --- 17 cm., arriba per l'abric ---, mateix plomatge del *Cuculus canorus* ---; el cucut, 14 dies després; sin. --- ocell de la pluja, colltort. / 2. *Emberiza miliaria* L. --- sin. --- *cruidell* ---», a Palamós i la Bisbal, més petit que el pinsà (Sallent, BDC x, 100). «*Xurla*: torcecoll», *Dfa*. (i aquest, *Iunx torquilla*, ocell grimpador).

Maluquer (*Ocells T. Cat.*, 1973) tracta del gènere *Emberiza*, pp. 186-8, entre ells l'*Emb. calandra* = *cruidell*, *Emberiza cirrus* i *Emberiza hortulana*: són moixons granívors o de bec dur. De les *charadriades* en tracta pp. 212-213, entre elles el *corriol*, i el *corriol pit-roig* (que és *Eudromias mirinellus* i cast. *chorlito carambolo*): són ocells camallargs petits, de ribera. De l'*Iunx torquilla* o *colltort*, p. 136: de la família dels picots, ocell d'arbredes.

En l'aspecte lingüístic és clar que cal relacionar *xurla* o *xorlit* amb el grup del cast. CHORLITO. El *DAG*. recull «*xurlic*, ocell: *chorlito*» a Mollet; a Cerdanya (i recordo això, o cosa semblant, d'altres comarques del Pir. oriental), noms semblants han quedat fixats a la toponímia menor: a Urtx, a propòsit del «Camp dels *šurlits*», m'explicaren que *šurlit* és el nom d'un ocell (1935).

L'existència d'aquest nom d'ocell en la nostra llengua la tenim testimoniada ja pel dicc. Labèrnia, i no podem pendre-ho com un calc del castellà, car de tota manera consta com a ben arrelat en terres valencianes: en primer lloc per Escrig, de manera que Lab. el devia aportar del seu Maestrat nadiu; i no sols ens el donà Escrig (sense la *-o*), «*çorlit*: *chorlito*» (amb grafia *çorlit*), perquè jo mateix el vaig sentir, en aquelles terres, en aquesta forma, en molts llocs, almenys més enllà del Xúquer; cert que era en el curs de les enquestes locals toponímiques; ja *Alt* i *Font del çorlit* entre Ontinyent i Vallada (1962); i en altres de més al Sud, on confirmaven tot seguit que era el nom d'un ocell: Canyà del *çorlit* a Monòver, partida *Es çorlits* a StVicent de Raspeig; també els indrets, llocs d'aigua, ho confirmaven, no ho desmentien els llocs elevats, i pertor amb article: que, junt amb l'ús en plural, revelava un mot apel·latiu; i ho dóna com a ocell viu el corresponçal d'Altea (BDC x, 100, = *xarla*).

Ací no podem ignorar els fets naturalístics, i més podem supeditar-hi el punt de vista dels fets verbals i de la lingüística: en aquest article hem d'aplegar noms d'ocells diversos mentre provinguin de la comuna base elemental *ç-rl-/ç-rr-*, generalment amb vocalisme *u(o)*, inclouent-n'hi també d'altres vocals; o de consonantisme *aff* (*š-, ç-, ç-*). Al costat del cast. *chorlito* [c. 1330],